

ชื่อเรื่อง	การใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าแม่หอพระโดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายเกรียงศักดิ์ พงษ์แสนกุล
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินขวง

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าแม่หอพระโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการผสมผสานการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพป่าไม้และระบบวนเกษตรของสวนป่า 2) เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าแม่หอพระอย่างมีส่วนร่วม ดำเนินการเก็บข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งศึกษาสถานภาพของป่า โดยใช้การวางแผนศึกษาชั่วคราว และระบบวนเกษตรโดยการเก็บข้อมูลจากสวนป่าแม่หอพระ แบบสัมภาษณ์ ส่วนที่สองเป็นการศึกษาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าแม่หอพระอย่างมีส่วนร่วม โดยการประชุมค้นหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดเวทีชุมชน

ผลการศึกษาสภาพป่าไม้ของสวนป่าแม่หอพระ มีเนื้อที่ทั้งหมด 9,881.77 ไร่ พบว่า ป่าปลูกมีเนื้อที่ 9,333.50 ในแต่ละชั้นอายุมีระยะปลูกเท่ากันแต่มีปริมาตรไม้ที่แตกต่างกัน และการใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับอายุของไม้ ความโต ความกว้างเรือน และป่านุรักษ์มีเนื้อที่ทั้งหมด 548.27 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ทางสวนป่าดูแลรักษาไม่มีการเข้าไปทำไม้ และคงสภาพของป่าเดิมไว้เพื่อส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมของพืช ไม่เข้าไปรังแกป่า หรือเป็นการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ผลการศึกษาค่าดัชนีความสำคัญของชนิดไม้เป็นค่าที่แสดงให้เห็นถึงบทบาททางนิเวศวิทยาของพันธุ์ไม้แต่ละชนิดในสังคม จากการศึกษาพบว่า ค่าดัชนีความสำคัญของชนิดไม้ พบว่า เป็นไม้ในป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณที่มีการใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้โดยมีนโยบายของสวนป่าได้อนุรักษ์ไม้ใหญ่ และกำหนดมาตรการร่วมกับตัวแทนชุมชนในการใช้ประโยชน์ ในบริเวณที่ไม้พลวงขึ้นอยู่จะมีเห็ดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้มีการอนุรักษ์ไม้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้เกิดความหลากหลายและใช้ประโยชน์ตามที่ได้กำหนดมาตรการร่วมกัน ซึ่งเป็นการระเบิดจากข้างในของคนในชุมชนเองเพื่อการอนุรักษ์ตามแนวคิดคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ และผลการศึกษาระบบวนเกษตรในสวนป่าแม่หอพระพบว่า เป็นการปลูกพืชเกษตรที่มีรอบการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่เกิน 1 ปี แซมระหว่างแถวไม้สักที่มีอายุไม่เกิน 5 ปี หรือเรียกว่า ระบบวนเกษตร

แบบเกษตรป่าไม้ โดยทุกครอบครัวมีการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และปลูกพืชเกษตรอื่น ๆ ที่เป็นอาหารหรือเพื่อการจำหน่ายสร้างรายได้ให้ครอบครัว เนื่องจากชุมชนรอบสวนป่าส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีปัญหาการลักลอบตัดไม้และบุกรุกพื้นที่เป็นจำนวนมาก และสวนป่าแม่หอพระได้ดำเนินการทำไม้ออกจากป่าปลูกจึงได้ชักชวนให้คนในชุมชนรอบสวนป่าเข้าร่วมในระบบวนเกษตรเพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและปัญหาการขาดแคลนแรงงานของสวนป่า

ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าแม่หอพระอย่างมีส่วนร่วม ในรูปของเนื้อไม้ และไม้ใช้ไม้ คือ ระบบวนเกษตร การเก็บหาของป่า และเพื่อการศึกษาเรียนรู้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและยาวนาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือหรือใช้ประโยชน์อย่างมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม และร่วมในการติดตามประเมินผล และสอดคล้องกับภูมิสังคม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมและใช้ประโยชน์นั้น ๆ อย่างคุ้มค่า ทำให้ง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด มีความยั่งยืนต่อไป

Title	Utilization in the Area of Mae Hor Phra Forest Plantation by Community Participation, Mae Taeng District, Chiang mai Province
Author	Mr. Kriangsak Phayungsaenkul
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisor Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Kriangsak Sri-ngernyuang

ABSTRACT

The objectives of this qualitative and quantity study were to explore: 1) forest condition and an agroforestry system and 2) participatory utilization of Mae Hor Phra forest plantation. Data collection was done for two parts. Part one was the exploration of forest condition done by using a temporary study plot and an agroforestry system and an interview was used for data collection. Part two was the exploration of the participatory utilization of Mae Hor Phra forest plantation. There was a meeting for finding stakeholders. Interview schedules, observation, in-depth interview, and community venue were also used for data collection.

Findings showed that the Mae Hor Phra forest plantation covered an area of 9,881.77 rai and the area of 9,333.50 rai belonged to forest plantation. They were planted with the same spacing but wood production in terms of volume were different. The forest utilization was depending on the tree age and size. It was found that the conserved forest covered an area of 548.27 rai and forest encroachment was prohibited. This aimed to promote bio-diversity of the forest and be a source of plant genetic conservation. Besides, plants or trees there must be grown naturally, by regeneration themselves. Regarding the index value of the importance of tree type, it was found that there was the utilization of trees in dry dipterocarp forest and mixed deciduous forest. However, there was a policy on big tree conservation and measure determination on the forest utilization done with the community representatives. It was found that there were a lot of mushrooms in the dry dipterocarp forest. Thus, this area was conserved to promote bio-diversity and utilize based on the determined measure. This convinced people in the community to realize

that man and forest can be together harmoniously. It was found that agricultural plants grown there were harvested within one year. These plants were grown along sides of teaks having the age of not more than five years. This was called the agricultural system of the agrisilviculture. That was, every family grew rice for household consumption and they grew other agricultural plants for food and income generation. Most people in the communities around the forest were hired workers and they did not have their own land. Thus, there were problems in forest encroachment and deforestation. However, people there were encouraged to join the agroforestry system to prevent the problems in cultivation land and forest plantation workforce lacking.

The utilization in the area of Mae Hor Phra forest plantation was in the form of the agroforestry system, non-timber forest product, and community's library. To sustainably utilize forest resources, it was essential to have collaboration and participatory utilization. This could be done through brainstorming, co-planning, benefit sharing, and co-monitoring. However, it must be consistent with the geo-social condition so that the development would be appropriate, worthwhile, and sustainable.